

4. Назаров С.В. Изменения в оценке готовности выпускников педагогического вуза к профессиональной деятельности: дис... канд. пед. наук: 13.00.08: [Электронный ресурс] / Сергей Владимирович Назаров Омск, 2010. – 294 с. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/izmeneniya-v-otsenke-gotovnosti-vypusnikov-pedagogicheskogo-vuza>
5. Полежаев В.Д. Портфолио студента как инструмент создания индивидуальной траектории обучения [Электронный ресурс] / В.Д. Полежаев, М.В. Полежаев // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 3 – С. 77-78. – Режим доступа: <http://www.rae.ru/snt/section=content&op>
6. Тазутдинова Э.Х. Учебный портфолио в системе подготовки студента к будущей педагогической деятельности : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01: [Электронный ресурс] / Тазутдинова Эльвира Хакимовна: Казань, 2010. – 200 с. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/uchebnyi-portfolio-v-sisteme-podgotovki-studenta-k-budushchei-pedagogicheskoi-deyatelnosti>
7. Чеботарева С.В. Психологические условия развития профессиональной компетентности студентов специальности "Психология": дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07 : [Электронный ресурс] / Светлана Викторовна Чеботарева. – Нижний Новгород, 2009. – 242 с. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/psikhologicheski>
8. Чобітько М. Г. Теоретико-методологічні засади особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Микола Григорович Чобітько / АПН України; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. – К., 2007. – 189 с.
9. Ширшова И.А. Оценка учебных достижений студентов: современные тенденции /Ирина Александровна Ширшова //Ученые записки Таврического национального университета имени В.И.Вернадского: Научный журнал. Том 26(65), № 1. Серия «Проблемы педагогики высшей и средней школы».– Симферополь: ТНУ, 2013.– С. 205-215.

Аннотация

В статье раскрыты современные тенденции развития украинской системы высшего образования, проанализированы изменения, происходящие в стратегии оценивания учебной деятельности студентов. Достаточно подробно автором изложены сущность и содержание таких инновационных технологий оценивания достижений как портфолио, эссе, презентации, рецензирование. Приведены конкретные меры их использования в процессе психолого-педагогической подготовки студентов-магистров.

Анотація

У статті розкрито сучасні тенденції розвитку української системи вищої освіти, проаналізовано зміни, що відбуваються в стратегії оцінювання учбової діяльності студентів. Досить детально автором викладені сутність і зміст таких інноваційних технологій оцінювання досягнень як портфоліо, есе, презентація, рецензування. Наведені конкретні заходи їх використання в процесі психолого-педагогічної підготовки студентів-магістрів.

Summary

The article reflects the current trends in the development of Ukrainian higher education system. Changes in the strategy of evaluation the academic progress of students is analyzed in the article. The author presents the detailed account of the nature and content of such innovative technologies of evaluation as portfolio, essays, presentations, and reviewing in detail. Specific examples of their use in psychological and pedagogical training of master's students are provided.

Ключевые слова: современная философия оценивания, индивидуальные учебные достижения студента, личностно-ориентированное обучение, аутентичное оценивание, технология портфолио, эссе, презентация.

Ключові слова: сучасна філософія оцінювання, індивідуальні учбові досягнення студента, особистісно-орієнтоване навчання, автентичне оцінювання, технологія портфоліо, есе, презентація.

Key words: modern philosophy of evaluation, individual student academic achievement, student-centered learning, authentic evaluation, technology of portfolio, essay, presentation.

Подано до редакції 03.10.13.

УДК: 378.124-054.6

© 2013

Шмоніна Т.А.

РОЛЬ ПЕДАГОГА-ПРЕДМЕТНИКА НА ПІДГОТОВЧОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ: СУЧАСНІ ВИМОГИ ТА РЕАЛІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальність даного дослідження полягає в тому, що з посиленням євроінтеграційних процесів Україна прагне стати конкурентоспроможною в такій сфері освітніх послуг, як професійна підготовка іноземних студентів. Наша країна посідає дев'яте місце у світі за кількістю іноземних студентів (60 000 іноземних студентів у 2012-2013 навчальному році). Незважаючи на педагогічну аксіому, що професіонала може підготувати лише професіонал, в Україні ніколи не існувала й сьогодні відсутня система підготовки фахівців у галузі викладання спеціальних дисциплін іноземним студентам на підготовчих факультетах. Отже, викладачі-предметники, які працюють з іноземними студентами, виявляються не достатньо обізнаними й підготовленими до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблематика якісної природничо-наукової підготовки студентів є предметом дослідження багатьох учених-педагогів (Н. Буринська, С. Гончаренко, О. Іонова, В. Кравець, О. Микитюк, Л. Романишина, А. Степанюк, Н. Шиян, О. Ярошенко та ін.).

Аналіз теоретичних напрацювань і практичного досвіду свідчить, що у сфері навчання іноземних студентів дослідження зосереджені переважно в таких основних напрямках: обґрунтування мовної підготовки іноземних студентів (В. Бондаренко, О. Гейченко, Т. Дементьєва, Є. Іонкіна, Т. Капітонова, І. Козубовська, В. Костомаров, О. Лазарева, О. Митрофанова, К. Мотіна, Т. Снегурова, О. Суригін та ін.); забезпечення психологічної адаптації іноземних студентів до незвичних для них соціально-культурних і кліматичних умов (М. Агаджанян, О. Зінковський, М. Іванова, О. Ізотова, Н. Тітова, Т. Тузова та ін.); дослідження проблем підготовки іноземних громадян до навчання в технічних університетах (П. Баришовець, Н. Булгакова, Е. Лузик та ін.).

Особливості педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі й вимоги до особистості викладача розглядаються багатьма вченими (А. Кузьмінський, А. Сохор, О. Сухомлинська та ін.), але питання психолого-педагогічного забезпечення природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах вищих навчальних закладів залишаються недостатньо вивченими.

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у визначенні особливостей педагогічної діяльності викладачів-предметників, які працюють з іноземними студентами на підготовчих факультетах, суб'єктних якостей, що їм притаманні.

Виклад основного матеріалу дослідження... Провідним завданням сучасної освіти в умовах глобалізації, інформатизації, ускладнення екологічної ситуації у світі є підготовка висококваліфікованих кадрів із глибоким розумінням сутності природних явищ у їх взаємозв'язку, володінням сучасними методами й технологіями, основою яких є стратегія безпечної взаємодії суспільства й природи. Навчання іноземних студентів в Україні розпочинається на підготовчих факультетах, що виконують пропедевтичну функцію щодо забезпечення відповідної базової підготовки іноземних студентів з фахових дисциплін чинним вимогам державних освітніх стандартів України. Але цей процес здійснюється в умовах відсутності системи виховання кваліфікованих кадрів, які володіють методикою викладання нерідною мовою, браку адаптованого навчально-методичного забезпечення зі спеціальних дисциплін.

Соціалізація іноземного студента в новому соціумі передбачає створення ефективного освітнього середовища, що моделює взаємодію з оточуючим мовним простором, оволодіння умінням спілкування в усіх комунікативних сферах [6, с. 283-284].

Освітнє середовище іноземних студентів містить усі фактори соціалізації людини, в тому числі духовні, психологічні, матеріальні компоненти та процес навчання і виховання. Але іноземні студенти утворюють настільки специфічну полікультурну групу учасників освітнього середовища, становлять надзвичайну різноманітність національних характеристик, духовних цінностей і релігійних вірувань, що цей аспект потребує підвищеної уваги [7].

Важливу роль у створенні оптимального освітнього середовища відіграє вплив особистості викладача, його педагогічна діяльність, професіоналізм і педагогічна майстерність.

Особливості педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі передбачають певні вимоги до особистості викладача: 1) усвідомлення свого громадського обов'язку – виховання гідних громадян країни, висококваліфікованих спеціалістів; 2) досконале володіння своїм предметом; 3) майстерне володіння методикою викладання, управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів; 4) педагогічна вираженість, що проявляється у своєрідній установці на педагогічну діяльність і психологічна готовність до неї; 5) повага до студентів; 6) ерудованість; 7) творчий підхід до справи; 8) високі моральні якості; 9) уміння володіти власною емоційно-вольовою сферою; 10) педагогічна спостережливість і уважність; 11) натхнення й інтуїція; 12) досконале володіння мовою і мисленням; 13) оптимізм; 14) педагогічний такт; 15) здоров'я і зовнішній вигляд [1; 5].

Стосовно до викладачів, які працюють з іноземними студентами, вони мають також володіти методикою викладання нерідною мовою, іноземними мовами й знати особливості національного характеру іноземних студентів.

Сукупність особистих якостей викладача формує його авторитет і засновану на цьому силу його виховного впливу.

Особистісні якості викладача в педагогічній літературі розглядаються різнобічно. Поняття професіоналізму викладача і його педагогічної майстерності в науковій літературі відзначаються широким спектром якостей, що переплітаються та спрямовані характеризувати якість педагогічної діяльності викладача.

На нашу думку, основними якостями викладача, який працює з іноземними студентами є його наукова підготовка, педагогічна майстерність і особистісні якості (рис.1.).

Наукова підготовка охоплює фахову компетентність, тобто глибину підготовки зі свого предмета; загальнонаукову ерудицію, а саме задовільний рівень знань з інших дисциплін, відстеження останніх наукових

досягнень; володіння іноземними мовами. Сьогодні знання іноземних мов – це необхідність для динамічної людини. Іноземні мови з засобу комунікації перетворилися в універсальний інструмент, за допомогою якого відкриваються додаткові можливості в будь-якій галузі життя – наука, освіта, бізнес, подорожі. Знання мов поєднує людей, дозволяє отримувати свіжу, актуальну інформацію з багатьох джерел, розширює світогляд людини, збагачує її культуру. Україна активно приймає участь у міжнародних проектах, а знання іноземних мов стає невід'ємним атрибутом міжнародного ділового спілкування. В умовах руху нашої країни до загальноєвропейського освітнього простору знання іноземних мов є необхідністю не лише для студентів, а й для викладачів, і насамперед, для викладачів, які працюють з іноземними громадянами.

Рис.1. Суб'єктні якості викладача, який працює з іноземними студентами

Питання щодо застосування мови-посередника при навчанні іноземних студентів є предметом постійних суперечностей серед педагогів, які працюють з іноземцями. Деякі науковці вважають зайвим застосування допоміжної мови. На їх думку, іноземний студент має «зануритися» до українського (російського) мовного середовища як у побутовому житті, так і в навчальній аудиторії. Інші дотримуються точки зору, що застосування мови-посередника є необхідністю. Ми погоджуємося з останніми науковцями й вважаємо, що застосування додаткової мови (англійської, французької, арабської тощо) в процесі навчання іноземних студентів значно полегшує комунікацію, прискорює як процес розуміння навчального матеріалу студентом, так і процес пояснення його викладачем, економить аудиторний час, знижує шоківий стан студента, пов'язаний саме з зануренням іноземця до іншомовного середовища й тим самим пом'якшує процес психологічної адаптації іноземного студента до навчання в Україні.

При навчанні іноземних студентів викладачу необхідно враховувати як загальні здібності до навчання, так і їхні схильності до тих чи інших предметів, а також мовні здібності, що є культурно-національною рисою. Оскільки навчання іноземних студентів на підготовчих факультетах здійснюється нерідною для них мовою, то елементи навчання іноземним мовам є дуже актуальними в цьому процесі.

Мовні здібності знаходяться під впливом граматичної структури, лексичної і фонетичної характеристик рідної мови, тому представники різних національностей з різною швидкістю оволодівають російською (українською) мовою. Крім того, на успішність засвоєння іншої мови впливають національні психологічні характеристики, якими відрізняються представники різних культур. Провідні фахівці з лінгвістики, психолінгвістики і психології мови (О.Д. Митрофанова, В.Г. Костомаров та ін.) вказують на необхідність обов'язкового урахування як рідної мови іноземця, так і культури країни, мова якої вивчається.

Впродовж історії навчання іноземним мовам, врахування рідної мови студента вважається найважливішим методичним положенням [2, с.110-125]. Особливе значення урахуванню рідної мови надавав Л. Щерба, який наполягав на необхідності створення порівняльних граматики різних мов з метою викладання [8].

При вивченні другої мови неминує виникати проблеми (фонетичні, лексичні, граматичні тощо) протікання і взаємодії розумових процесів на рідній мові і мові, що вивчається. Якими б не були наші уявлення про закономірності мовної діяльності на другій мові, процеси формування навичок і вмінь генерування мовлення

іншою мовою, нерідна мова може засвоюватися лише через призму рідної мови. Тому, національно-культурні мовні особливості суттєво впливають на швидкість засвоєння граматичного строю, лексики, фразеології російської (української) мови.

Засвоєння другої мови проходить шляхом *переносу* (навички мови на рідній мові, що мають бути лише перенесені на новий мовний матеріал і актуалізовані), *корекції* (навички, що були раніше сформовані на рідній мові і при оволодінні іншомовним мовленням мають отримати корекцію) та *інтерференції* (навички, що мають бути сформовані наново), що супроводжують оволодіння новими уміньми і навичками. В залежності від ступеня «генетичного споріднення» російської (української) і рідної мов іноземного студента швидкість і легкість цих процесів неоднакові.

Методика навчання іноземців російській (українській) мові рекомендує неодмінно враховувати бачення її мовних особливостей через призму рідної мови студента і спиратися на неї в ході спеціально організованого та скерованого навчального процесу [3; 2, с.110-125].

Педагогічна майстерність викладача, який працює з іноземними студентами полягає в: психолого-педагогічних знаннях й умінь (майстерне володіння методикою викладання свого предмета; управлінні навчально-пізнавальною діяльністю студентів; володінні андрагогічними принципами; знанні психологічних характеристик темпераментів і національних особливостей іноземців; умінь здійснювати навчально-виховний процес і виховну роботу); володінні сучасними педагогічними технологіями; володінні методикою викладання нерідною мовою (особливий розділ дидактики, що поєднує в собі з одного боку елементи методики навчання іноземній мові, з іншого боку методик навчання дисципліни). Дидактична модель навчальної дисципліни, що вивчається нерідною мовою, полягає в тому, що провідна функція навчальної дисципліни впродовж її вивчення змінюється від формування комунікативної до формування загальнонаукової компетентності [4].

Необхідно відмітити, що на підготовчому факультеті для іноземних студентів процес вивчення спеціальних дисциплін характеризується двоетапністю навчання: поступова зміна провідної функції навчальної дисципліни від формування комунікативної компетенції до формування загальнонаукової компетенції. Цьому аспекту викладання спеціальних дисциплін на підготовчому факультеті для іноземних студентів викладач-предметник має приділяти особливу увагу. На початковому етапі навчання іноземні студенти не в змозі сприймати навчальний матеріал, представлений нерідною мовою в лекційній формі. Відсутність знання наукової термінології робить лекційний матеріал незрозумілим. Лекції для іноземних студентів підготовчих факультетів не виконують інформаційну, орієнтовну чи пояснювальну функції. Крім того, іноземні студенти не володіють технікою ведення конспектів, тому на підготовчих факультетах для іноземних студентів така форма навчальної діяльності, як лекція не є ефективною. На підготовчому факультеті лекції мають бути представлені обмеженою кількістю і лише в кінці навчального року, після того, як необхідний мінімальний тезаурус студентів поступово збагатився на практичних заняттях, відпрацювалася вірність вимови і використання термінів, було усунуто прогалини в знаннях з природничих дисциплін [7].

У підготовці іноземних студентів основними формами навчальної діяльності є саме практичні заняття, тому вони потребують особливої уваги.

Методика практичних занять має бути різною залежно від проміжних цілей і етапу навчання іноземних студентів. Вона активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів, сприяє формуванню навичок і умінь, поглибленню знань з курсу навчальної дисципліни і розвитку мовної фахової компетенції. Усе це передбачає продуману підготовку викладача до практичної роботи. Йдеться про перегляд програми, підручника, посібників, інструкцій і методичних розробок з теми заняття, що дає змогу викладачеві уточнити зміст навчального матеріалу і контрольних запитань, адаптувати навчально-методичний матеріал до рівня кожної конкретної групи, врахувати національно-культурні особливості студентів, внести в роботу елементи нового.

На початковому етапі навчання іноземних студентів для реалізації міжпредметної координації, викладач заздалегідь має познайомитися з групою, рівнем мовної підготовки студентів, обсягом вже вивченого матеріалу з інших дисциплін. Ця інформація є необхідною для визначення словникового запасу студентів на даному етапі навчання, й дає можливість коректно підготуватися до проведення практичних занять.

Особливої уваги потребує мова викладання, тобто швидкість, з якою викладач доносить інформацію до студентів, її складність у граматичному відношенні, насиченість новими лексичними одиницями. Темп викладання на початковому етапі має відповідати рівню мовної підготовки студентів, можливостям їх сприйняття на слух (що залежить від національної приналежності контингенту та індивідуальних мовних здібностей), і прискорюватися дуже повільно впродовж навчального року.

Грамматична складова мови викладача повинна постійно знаходитися у центрі його уваги. Іноземні студенти вивчають відмінкову систему української (російської) мови поступово. Тому й викладачі спеціальних дисциплін мають використовувати лише знайомі студентам граматичні конструкції й відмінки. Координація з викладачами філологами значно допомагає реалізувати цей аспект у процесі викладання спеціальних дисциплін.

Крім того, викладач-предметник має обмежувати свою мову новими, незнайомими студентам словами і термінами, уникати використання великої кількості синонімів, дієприслівникових і дієприкметникових зворотів. Якщо мова викладача обтяжена незрозумілими студентам словами, вони швидко втрачають інтерес і контакт з аудиторією зникає.

Важливою для успішного проведення практичних занять є підготовка і застосування методичних розробок (картки, схеми, слайди, презентації, матеріали із застосуванням інформаційних комунікативних технологій тощо), які дозволяють здійснити індивідуальний підхід до навчання іноземних студентів.

Особистісні якості викладача є спадщиною його виховання, освіти, оточення, віддзеркаленням життєвих поглядів людини і вони мають бути лише позитивними, а саме: доброзичливість, порядність, вимогливість, ввічливість, вихованість, критичність, дисциплінованість, творчість тощо.

Крім того, на нашу думку, викладач, який працює з іноземними студентами, повинен бути обізнаним щодо національних традицій, релігійних свят, науковців і культурних діячів тих країн, студенти з яких навчаються на підготовчому факультеті. Такі знання підвищують ерудицію й імідж викладача в очах іноземних студентів.

Висновки... Так, на основі аналізу наукової літератури та особистого досвіду визначено особливості психолого-педагогічної діяльності викладачів-предметників на підготовчих факультетах для іноземних студентів вищих навчальних закладів України. Розкрито суб'єктні якості викладача, який працює з іноземними студентами. Установлено, що він має також володіти методикою викладання дисципліни нерідною мовою, бути обізнаним у національно-культурних і психологічних особливостях іноземних студентів та володіти інформацією про їхні мовні здібності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні шляхів підготовки кваліфікованих кадрів, які працюють з іноземними студентами, формування їхньої професійно-педагогічної компетентності.

Література

1. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.]. / А.І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.
2. Методика преподавания русского языка как иностранного : русский язык и литература в общении народов мира: проблемы функционирования и преподавания / [О.Д. Митрофанова, В.Г. Костомаров, М.Н. Вятютнев и др.]. – М. : Русский язык, 1990. – 269 с.
3. Пиневиц Е. В. Методика обучения чтению иностранных учащихся инженерного профиля с использованием компьютерных технологий : Этап предвузовской подготовки : дисс. ... к. пед. н. : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / Е.В. Пинец. – М., 2006. – 229 с.
4. Сурыгин А. И. Основы теории обучения на неродном для учащихся языке / А.И. Сурыгин. – СПб. : Златоуст, 2000. – 230 с.
5. Сухомлинська О. В. Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості / О.В. Сухомлинська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. пр. ; ред. : О. В. Сухомлинська ; АПН України. Ін-т пробл. виховання. – К. : ВіРА Інсайт, 2001. – Кн. 1. – 339 с.
6. Ушакова Н. И. Задачи современного образования и учебники по русскому языку для иностранных студентов украинских вузов / Н. И. Ушакова // Проблемы использования, изучения и преподавания русского языка на Украине : Сб. докл. и сообщений науч.-практ. конф. –Х. : ХГТУСА, 2010. – Вып. 5. – С.283-284.
7. Шмоніна Т. А. Педагогічні умови природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах вищих навчальних закладів : дис. ... к. пед. н. : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т.А. Шмоніна. – Тернопіль, 2012. – 241 с.
8. Щерба Л. В. Избранные работы по языкознанию и фонетике / Л.В. Щерба. – Т. I. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1958. – 182 с.

Анотація

У статті розглядається проблема професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін, які працюють з іноземними студентами на підготовчих факультетах вищих навчальних закладів України.

Аннотация

В статье рассматривается проблема профессиональной компетентности преподавателей специальных дисциплин, которые работают с иностранными студентами на подготовительных факультетах высших учебных заведений Украины.

Summary

The problem of professional competence of special disciplines teachers who work with foreign students on the preparatory faculties of higher educational institutions of Ukraine are considered in the article.

Ключові слова: викладачі спеціальних дисциплін, іноземні студенти, підготовчі факультети.

Ключевые слова: преподаватели специальных дисциплин, иностранные студенты, подготовительные факультеты.

Key words: special disciplines teachers, foreign students, preparatory faculties.

Подано до редакції 17.10.13.